CONSIDERAȚII PRIVIND OMONIMIA MORFEMELOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

FLORINA-MARIA BĂCILĂ
Universitatea de Vest din Timişoara

Cuvinte-cheie: *morfem*, *declinare*, *conjugare*, *omonimie*, *gramatică*

Unitățile morfematice sunt, în general, reduse ca realizare fonetică. Din diverse motive, raportate mai ales la istoria limbii, anumite forme din flexiunea părților de vorbire prezintă o structură morfematică identică în redarea unor valori ale aceleiaşi categorii gramaticale. Morfemele corespunzând acestor „sensuri" gramaticale intră în relație de *omonimie*[1], căci „aceeaşi unitate fonică poate

[1] Omonimia la nivelul morfemelor a fost numită şi *omomorfie* – vezi Vasile Şerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan. Schiță de sistem*, Timişoara, Editura Facla, 1978, p. 172; Valeria Guțu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1968, p. 48: „Dacă, în cele mai multe cazuri, aceeaşi zonă a paradigmei este caracterizată prin afixe diferite, se constată frecvent prezența în zone diferite, deci corespunzând unor semnificații diferite, a unor afixe identice ca expresie. În asemenea situații, avem a face cu afixe *omonime*. Prezența afixelor omonime are ca directă consecință neutralizarea opoziției dintre morfemele realizate prin aceste afixe." (aceeaşi idee în idem, *Flexiune*, în LRC. FFM, p. 107-108); Paula Diaconescu, *Evoluția noțiunii de* **morfem** *şi stadiul actual al analizei morfematice*, în *Elemente de lingvistică structurală*. Redactor responsabil I. Coteanu, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1967, p. 99: „Două elemente distincte de conținut pot fi [...] morfeme independente dacă, în planul expresiei, le corespund, cel puțin o dată, elemente distincte"; Angela Bidu-Vrănceanu, în idem et alii, *Dicționar general de ştiințe. Ştiințe ale limbii*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1997, p. 335, s.v. *omonim*: „Omonimele *morfologice* sunt morfemele care au o realizare comună, cu condiția să apară în zone diferite ale aceleiaşi paradigme, fiind diferite ca valoare şi ca funcție; omonimele morfologice se disting prin raporturi paradigmatice diferite".

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

funcționa ca suport al unor semnificații complet diferite. Unitățile morfematice omonime se pot subordona, ca alomorfe, la două sau mai multe morfeme, dezambiguizarea realizându-se prin contextul morfematic şi prin participarea la sisteme diferite de opoziții."[1].

Sunt *omonime* „două afixe *identice ca expresie*, dar care se deosebesc prin *apartenența la zone diferite* ale aceleiaşi paradigme şi prin *posibilitățile combinative* [...]. Considerăm de asemenea *omonime* (având în vedere existența sufixelor variabile în flexiunea verbală românească) două sufixe, chiar dacă nu coincid ca expresie în *toate* realizările lor, deci *dacă au o singură realizare comună* [subl. aut.], cu condiția să aparțină la zone diferite ale aceleiaşi paradigme şi să se deosebească prin posibilitățile lor combinative (sub aspectul afixelor)"[2].

Aşadar, un morfem gramatical poate dispune de „o expresie identică cu aceea a altui morfem gramatical, dar de un conținut sau de o semnificație cu totul diferite."[3]. În aceste cazuri, omonimia se rezolvă fie în plan paradigmatic, fie prin distribuțiile în plan sintagmatic: „Morfemele omonime care corespund unor categorii gramaticale distincte îşi fixează identitatea specifică în legătură cu termenii corelativi ai diferitelor opoziții categoriale"[4]; ele nu reprezintă variante ale aceluiaşi morfem. Un rol important în clasificarea lor îl deține faptul că anumite tipuri de sincretisme pot fi realizate prin afixe distincte; vezi, de exemplu, omonimia genitiv-dativ, feminin singular = nominativ-acuzativ-genitiv-dativ, feminin plural, realizată de afixele *-e*: *(unei, nişte) cas***e**; *-i*: *(unei, nişte) flor***i**; *-le*: *(unei, nişte) basma***le** etc.

[1] GALR I, p. 15.

[2] Valeria Guțu Romalo, *Verbul*, în LRC. FFM, p. 198-199; aceeaşi idee o regăsim în idem, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, p. 196.

[3] Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Dicționar de termeni lingvistici*, Bucureşti, Editura Teora, 1998, p. 220, s.v. *morfem*; cf. şi Marin Bucă, Ivan Evseev, *Probleme de semasiologie*, Timişoara, Editura Facla, 1976, p. 32: „În cazul morfemelor cu mai multe sensuri, se vorbeşte nu de polisemie, ci de polifuncționalism gramatical".

[4] Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997, p. 31-32.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

În română, flexiunea nominală se caracterizează prin prezența unui număr mare de desinențe omonime, comune mai multor genuri sau categorii. Flectivele substantivale şi adjectivale pot exprima o informație morfologică distinctă, ceea ce determină apariția unor omonimii specifice. Desinențele nominale omonime se întâlnesc, în general, şi la substantiv, şi la adjectiv, dar, pe lângă unitățile comune, substantivul are şi desinențe diferite de cele ale adjectivului[1].

Anumite forme din paradigmele substantivelor şi, ca urmare, flectivele pe care le includ sunt susceptibile de a reda valori omonime, care permit distingerea unor tipuri flexionare variate, realizate prin acele serii de afixe. Astfel, desinențele prin care se exprimă genul neutru sunt omonime, la singular, cu cele de masculin, iar la plural – cu cele de feminin.

La singular, substantivele dezvoltă omonimii de gen şi caz: desinențele *-ă* şi *-e* de la nominativ-acuzativul substantivelor feminine sunt omonime cu cele de la masculin: *creang***ă** / *pop***ă**; *lum***e** / *reg***e**, iar desinențele *-u* vocalic şi *-u* semivocalic de la nominativ-acuzativul substantivelor masculine sunt identice cu cele ale neutrelor: *codr***u** / *sceptr***u**; *le***u** / *brâ***u**. Sunt omonime desinențele de nominativ-acuzativ singular ale substantivelor masculine şi neutre cu cele de genitiv-dativ. Tot la genitiv-dativ singular, desinența *-e* a substantivelor masculine este omonimă cu cea de la feminine: *(al) unui frat***e** / *(al) unei doamn***e**.

La plural, omonimia desinențelor de nominativ-acuzativ şi genitiv-dativ este generală, formele flexionare dezvoltând omonimii variate. Desinența *-e* de la substantivele feminine este omonimă cu cea de la neutre: *cas***e** / *teatr***e**. Desinența *-i* final asilabic postconsonantic de la substantivele feminine este omonimă cu cea de la masculine: *flor***i** / *poeț***i**. Desinența *-i* semivocalic de la substantivele masculine este omonimă cu cea de la feminine şi de la

[1] Pentru clasele flexionare de substantive şi de adjective, diferențiate între ele prin numărul temelor omonime şi diversele distribuții ale omonimiilor, vezi idem, *ibidem*, p. 51-53, respectiv, p. 83-85, iar pentru omonimia morfologică la nivelul flectivelor nominale (ale substantivelor şi ale adjectivelor), vezi Luminița Hoarță Lăzărescu, *Sinonimia şi omonimia gramaticală în limba română*, Iaşi, Editura Cermi, 1999, p. 139-149.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

neutre: *fi***i** / *famili***i** / *concedi***i**. Desinența *-uri* de la substantivele neutre este omonimă cu cea de la feminine: *lucr***uri** / *mâncăr***uri**. La vocativul singular, desinențele substantivelor masculine, feminine şi neutre sunt omonime cu cele de nominativ-acuzativ singular, cu mențiunea că, la cele masculine şi feminine, pot apărea şi desinențele *-e*, *-o*, specifice vocativului singular. La plural, pentru toate genurile, desinențele de vocativ sunt omonime cu cele de nominativ-acuzativ plural, deşi la vocativul plural se poate întâlni şi desinența (specifică) *-lor*.

Morfemele omonime intervin şi în organizarea aceleiaşi categorii gramaticale, generând neutralizarea unor opoziții categoriale. Astfel, în structura substantivelor feminine româneşti formate cu sufixul *-toare*, având trăsătura semantică [+ Uman], desinența *-e* caracterizează şi singularul, şi pluralul acestora (*învățăt***oare**, *direct***oare**), ceea ce duce la neutralizarea opoziției de număr. Ea se restabileşte prin introducerea altor morfeme; articolul – morfem al determinării – precizează numărul substantivului: **o** *directoare* (singular) / **nişte** *directoare* (plural); *directoare***a** (singular) / *directoare***le** (plural).

La adjective, desinențele *-u* vocalic, *-u* semivocalic şi *-e* de la masculin, nominativ-acuzativ, sunt omonime cu cele de la genitiv-dativ: *negr***u** / *gre***u** / *mar***e**. La plural, desinențele *-i* vocalic, *-i* semivocalic, *-i* final asilabic postconsonantic de la adjectivele masculine la nominativ-acuzativ sunt omonime cu cele de la genitiv-dativ: *negr***i** / *roşi***i** / *mar***i**. Pentru feminin singular, desinențele de nominativ sunt omonime cu cele de acuzativ – vezi *-ă* şi *-e* de la adjectivele feminine (*plin***ă** / *subțir***e**). Desinențele adjectivelor feminine la genitiv-dativ singular sunt omonime cu cele de nominativ-acuzativ şi genitiv-dativ plural ale acestora: *-e*, *-i* semivocalic, *-i* final asilabic postconsonantic şi *-le*, de la adjectivele feminine la singular, în cazurile genitiv şi dativ, sunt omonime cu cele de la adjectivele feminine la plural, nominativ-acuzativ şi genitiv-dativ (*bun***e** / *no***i** / *mar***i** / *gre***le**). În situația adjectivelor feminine, omonimia morfologică de număr şi de caz (singular, genitiv-dativ = plural, nominativ-acuzativ şi genitiv-dativ) poate fi

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

dezambiguizată luându-se în considerare numărul şi cazul la care se află nominalele regente ale acestora.

Aşadar, omonimia morfemelor se manifestă în interiorul aceluiaşi tip de flexiune (*-e* se asociază singularului în *part***e**, pluralului în *cravat***e**, *teatr***e**), în paradigma aceluiaşi cuvânt (*-e* din *cas***e***le* este alomorf al morfemului de plural, dar exprimă genitiv-dativul singular în *cas***e***i*; în acest caz, dezambiguizarea se sprijină pe cel de-al doilea component al flectivului), dar şi în flexiunea unor părți de vorbire diferite. Desinența *-i* exprimă persoana a II-a singular în flexiunea verbală, în opoziție cu *-ă* sau *-e* de la persoana a III-a (*cânt***ă**, *merg***e** / *cânț***i**, *merg***i**), dar redă pluralul în flexiunea nominală, în opoziție cu desinențele *-ϕ*, *-e*, *-ă*, *-u* de la singular: *student***ϕ** / *studenț***i**, *codr***u** / *codr***i**, *țar***ă** / *țăr***i**, *cart***e** / *cărț***i**. Desinențele *-ă* din *catedr***ă**, *-e* din *cart***e** se subordonează morfemului de singular în flexiunea nominală, spre deosebire de *-ă* din *urc***ă** sau de *-e* din *rup***e**, expresie a persoanei a III-a în paradigma verbelor. Desinența *-ă* din *(el) ceart***ă** este omonimă cu *-ă* din substantivul *ceart***ă** (şi din altele precum *cas***ă**, *mam***ă** etc.), dar, în primul caz, *-ă* este un morfem verbal care marchează persoana a III-a singular şi se opune desinențelor *-ϕ*, *-i* din *cert***ϕ**, *cerț***i**, iar în al doilea – un morfem nominal ce indică genul, numărul şi cazul, opunându-se desinențelor *-e*, *-uri* din *cert***e** (genitiv-dativ), *cert***uri** (plural); cf. şi desinența *-i* din *cărț***i**, omonimă cu *-i* din *(tu) vez***i**[1].

Cazurile de omonimie a afixelor sunt numeroase şi în flexiunea verbală românească. Identitatea desinențelor priveşte fie acelaşi mod şi timp, fie moduri şi timpuri distincte. Omonimia sufixelor se întâlneşte în zone diferite ale paradigmei verbale şi poate fi mai extinsă sau mai restrânsă la anumite categorii de verbe[2].

---

[1] Vezi şi Luminița Hoarță Lăzărescu, *op. cit.*, p. 165, nota 342: „Unele flective *verbale* pot fi omonime morfologic cu unele flective *nominale*, omonimia morfologică stabilindu-se, în acest caz, între flectivele cuvintelor ce aparțin unor clase semantico-gramaticale diferite".

[2] *Ibidem*, p. 154: „În funcție de *omonimiile morfologice sufixale* şi de *omonimiile morfologice desinențiale* şi având în vedere gruparea verbelor în cele cinci clase lexico-morfologice, vom identifica între verbele româneşti cu *flexiune regulată cinci* [subl. aut.] tipuri de flexiune verbală." (şi Dumitru Irimia, *op. cit.*, p. 187-

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

În GALR I, noua propunere de clasificare a verbelor în conjugări se bazează pe două criterii: criteriul omonimiilor specifice şi al afixelor specifice. În afara omonimiilor comune, generale, prezente în flexiunea tuturor verbelor regulate din limba română, există şi omonimii caracteristice anumitor verbe.

Funcționează ca *omonimii specifice* următoarele *omonimii sufixale*:

1) sufixul infinitivului = sufixul imperfectului = sufixul perfectului simplu = sufixul persoanei I plural, indicativ prezent = primul element al sufixului participiului (tipul *a ara*, *a proteja*: *ar***a**, *ar***a***m*, *ar***a***i*, *ar***a***ți*, *ar***a***t*);

2) sufixul infinitivului = sufixul perfectului simplu = sufixul persoanelor I şi a II-a plural, indicativ prezent = primul element al sufixului participiului (tipul *a doborî*, *a veni*: *dobor***î**, *dobor***â***i*, *dobor***â***m*, *dobor***â***ți*, *dobor***â***t*; *ven***i**, *ven***i***i*, *ven***i***m*, *ven***i***ți*, *ven***i***t*);

3) sufixul infinitivului = sufixul imperfectului (tipul *a vedea*, *a părea*: *ved***ea**, *ved***ea***m*);

4) sufixul perfectului simplu = primul element al sufixului participiului (tipul *a vedea*, *a trece*: *văz***u***i*, *văz***u***t*; *trec***u***i*, *trec***u***t*);

5) sufixul infinitivului = sufixul persoanelor I şi a II-a plural, indicativ prezent (tipul *a crede*, *a duce*: *cred***e**, *cred***e***m*, *cred***e***ți*).

Funcționează ca *omonimii specifice* următoarele *omonimii desinențiale*:

1) persoana a III-a singular, indicativ prezent = persoana a III-a plural, indicativ prezent (tipul *a ara*, *a aranja*, *a diferi*, *a doborî*: **el** / **ei** *ar***ă**; **el** / **ei** *aranjeaz***ă**; **el** / **ei** *difer***ă**; **el** / **ei** *doboar***ă**);

2) persoana I singular, indicativ prezent = persoana a III-a plural, indicativ prezent (tipul *a vedea*, *a rupe*, *a veni*: **eu** / **ei** *văd***ϕ**; **eu** / **ei** *rup***ϕ**; **eu** / **ei** *vin***ϕ**);

3) persoana a III-a singular, indicativ prezent = persoana a III-a singular, conjunctiv prezent (tipul *a tăia*, *a contribui*: **el** *ta***ie** / **el** *să ta***ie**; **el** *contribu***ie** / **el** *să contribu***ie**);

191, identifică cinci tipuri de flexiune verbală); pentru omonimia flectivelor verbale (sufixe şi desinențe), vezi Luminița Hoarță Lăzărescu, *op. cit.*, p. 153-165.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

4) persoana I singular, indicativ prezent = persoana a II-a singular, indicativ prezent (tipul *a mângâia*, *a tăia*, *a contribui*, *a sui*: **eu** / **tu** *mângâi*, *tai*, *contribui*, *sui*).

Dintre acestea, omonimiile desinențiale (3-4) sunt, în mare parte, condiționate fonetic, apărând la verbe cu radical vocalic / semivocalic. Dintre omonimiile specifice sunt reținute numai acelea fără determinare fonetică. Luarea în considerație numai a alomorfelor de tip morfologic şi a omonimiilor specifice necircumscrise fonetic are drept efect o reducere considerabilă a numărului de conjugări, care, de la un total de 38 de clase, ajunge la 11 clase[1].

Afirmam, mai sus, că diferitele serii de flective verbale se includ în două categorii de omonimii[2]: comune, generale, pe care le regăsim în (aproape) toate tipurile de paradigme (aşa sunt, de pildă, *(el) să ar***e** / *(ei) să ar***e**; *ar***ϕ** / *(să) ar***ϕ**; *ar***i** / *(să) ar***i**; *ar***ă***m* / *(să) ar***ă***m*), şi specifice, care caracterizează un anumit grup de verbe (de exemplu, *(el) coboar***ă** / *(ei) coboar***ă**; *începe***u***i* / *începe***u***t* etc.): „Compararea diferitelor serii de afixe stabilite, sub aspectul realizării lor concrete, duce la constatarea că, în multe cazuri, diferențele dintre seriile caracterizate prin aceleaşi omonimii fundamentale nu privesc decât

[1] Pentru discuția despre clasificarea verbelor româneşti în conjugări după criteriul flexiunii, vezi GALR I, p. 544-553, iar pentru omonimiile morfemelor verbale (omonimii generale şi specifice ale sufixelor şi ale desinențelor), în funcție de care se propune delimitarea a 10 conjugări reprezentând 8 tipuri flexionare, vezi Valeria Guțu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, p. 196-197; idem, *Clasificarea verbelor în conjugări*, în LRC. FFM, p. 199-202; idem, *Descriere structurală a verbului românesc (VI). Clasificarea verbelor în conjugări*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XVI (1965), nr. 3, p. 355-372.

[2] Cf. şi Luminița Hoarță Lăzărescu, *op. cit.*, p. 165, care include la *omonimiile generale* seria omonimică dezvoltată de desinența *-m*, ocurentă la indicativul prezent, imperfect, perfect simplu şi mai-mult-ca-perfect, persoana I singular şi / sau plural, iar la cele *specifice* încadrează omonimiile sufixale de la fiecare tip de flexiune verbală (cum sunt omonimia dintre desinența imperativului singular, forma afirmativă, şi desinențele indicativului prezent, persoana a II-a sau a III-a singular, omonimia dintre desinențele indicativului prezent, persoana a III-a singular şi plural etc.).

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

anumite [subl. aut.] zone ale paradigmei”[1]. Uneori, aceeaşi omonimie poate fi realizată prin afixe diferite: *(el) cânt***ă** / *(ei) cânt***ă** vs *(el) ta***ie** / *(ei) ta***ie**. De cele mai multe ori, elementele care rezolvă omonimiile sufixale şi desinenţiale din paradigma verbală sunt alte sufixe gramaticale sau distribuţia contextuală. Exemplificăm, în continuare, câteva dintre acestea.

Sufixul gramatical *-a* al infinitivului de la verbe precum *a lucr***a** este omonim cu cel de la imperfect (*lucr***a***m*), de la perfectul simplu (*lucr***a***şi*), de la mai-mult-ca-perfect (*lucr***a***sem*) şi de la participiu (*lucr***a***t*)[2]. Sufixul gramatical al infinitivului *-i* de la verbe ca *a mur***i**, *a cit***i** este omonim cu cel de la perfectul simplu (*mur***i***şi*, *cit***i***şi*), de la mai-mult-ca-perfect (*mur***i***se*, *cit***i***se*) şi de la participiu (*mur***i***t*, *cit***i***t*); cf. şi sufixul infinitivului *-i* de la verbul neregulat *a f***i**, pe care-l regăsim la conjunctiv: *(eu) să f***i***u*, *(tu) să f***i***i*, *(el) să f***i***e* etc. Pentru verbele cu sufixul infinitivului *-î* (*a cobor***î**, *a hotăr***î** etc.), sufixul gramatical *-î* de la perfectul simplu (*(el) cobor***î**, *(el) hotăr***î**) este omofon cu cel de la mai-mult-ca-perfect (*cobor***â***se*, *hotăr***â***se*) şi de la participiu (*cobor***â***t*, *hotăr***â***t*).

Sufixul gramatical *-ea* de la infinitivul verbelor de tipul *a ved***ea** este omonim cu cel de la imperfect (*ved***ea***m*), iar sufixul gramatical *-u-* de la perfectul simplu (*văz***u***i*) este omonim cu cel de la mai-mult-ca-perfect (*văz***u***sem*) şi cu cel de la participiu (*văz***u***t*). De asemenea, sufixul gramatical *-u-* de la perfectul simplu (*av***u***i*, *cer***u***i*) este

[1] Valeria Guţu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, p. 200; pentru omonimiile sufixale şi desinenţiale din flexiunea verbală, vezi idem, *Descriere structurală a verbului românesc (VI). Clasificarea verbelor în conjugări*, p. 361-362.

[2] În paradigma verbelor în *-a*, omonimia priveşte numai realizarea /a/: perfect simplu *(el) cânt***ă** / mai-mult-ca-perfect *(el) cânt***a***se*, dar perfect simplu *(tu) cânt***aşi** / mai-mult-ca-perfect *(tu) cânt***a***seşi* – vezi GALR I, p. 433; pentru omonimia flectivelor din structura formelor de mai-mult-ca-perfect, cf. Valeria Guţu Romalo, *Verbul. Flexiunea verbului*, în LRC. FFM, p. 180-181. La acest timp al indicativului, există un sufix omofon cu cel care apare în formele de perfect simplu – vezi *-se-* din formele *mer***se***i* şi *mer***se***sem*. Primul *-se-* din forma verbală de mai-mult-ca-perfect *spu***se***se* reprezintă sufixul temporal al perfectului, iar al doilea *-se* – sufixul temporal al mai-mult-ca-perfectului.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

omonim cu cel de la mai-mult-ca-perfect (*av***u***sesem*, *cer***u***sem*) şi cu cel de la participiu (*av***u***t*, *cer***u***t*).

Desinenţele de indicativ prezent, caracterizate printr-o mare diversitate, prezintă omonimii repartizate în felul următor:

a) persoana a III-a singular = persoana a III-a plural la verbele cu infinitivul în *-a*: *(el / ei) adun***ă**, *(el / ei) angajeaz***ă**; la verbele cu infinitivul în *-î* şi sufix de prezent *-ϕ*: *(el / ei) coboar***ă**; la unele verbe cu infinitivul în *-i* şi sufix de prezent *-ϕ*: *(el / ei) difer***ă**, *(el / ei) descoper***ă** etc.; cf. şi omonimia desinenţelor *-e*, *-ă* la conjunctivul prezent, persoana a III-a singular şi plural: *(el / ei) să desenez***e**; *(el / ei) să vad***ă**; *(el / ei) să umpl***e**; *(el / ei) să cread***ă**; *(el / ei) să sui***e**; *(el / ei) să doarm***ă**; *(el / ei) să citesc***ă**; *(el / ei) să coboar***e**; *(el / ei) să hotărasc***ă** etc., omonimie care poate fi anulată avându-se în vedere numărul singular sau plural al pronumelui-subiect cu care verbul-predicat intră în distribuţie;

b) persoana I singular = persoana a III-a plural la unele verbe cu infinitivul în *-i* şi cu sufix de prezent *-ϕ*: *(eu / ei) fug***ϕ**, *(eu / ei) vin***ϕ** sau cu sufixul de prezent pozitiv: *(eu / ei) povestesc***ϕ**, *(eu / ei) nimeresc***ϕ**, *(eu / ei) tăgăduiesc***ϕ**; la verbele cu infinitivul în *-î* şi sufixul de prezent pozitiv: *(eu / ei) hotărăsc***ϕ**, *(eu / ei) urăsc***ϕ**; la verbele cu infinitivul în *-ea*: *(eu / ei) apar***ϕ**, *(eu / ei) plac***ϕ** sau în *-e*: *(eu / ei) încep***ϕ**, *(eu / ei) ard***ϕ**, *(eu / ei) merg***ϕ**, *(eu / ei) rup***ϕ**[1]; cf. şi omonimia desinenţială dintre persoanele I şi a II-a singular la verbe precum *a apropia – (eu / tu) apropii*, *a tăia – (eu / tu) tai*, *a continua – (eu / tu) continui*, *a sui – (eu / tu) sui*, care se păstrează şi la conjunctivul prezent: *(eu / tu) să apropii* ş.a.m.d. Tot în paradigma acestor verbe, sunt omonime şi desinenţele de persoana a III-a singular şi plural, indicativ şi conjunctiv prezent. Omonimia terminaţiilor de prezent indicativ şi conjunctiv pentru patru dintre cele şase forme ale paradigmei sau, în cazul unor verbe, pentru toate formele a dus la ataşarea, la conjunctiv, a elementului de origine

[1] Pentru această problemă şi exemple, vezi GALR I, p. 404-405; Valeria Guţu Romalo, *Verbul. Structura formelor verbale*, în LRC. FFM, p. 189, unde se arată că desinenţele indicativului prezent se caracterizează prin prezenţa unor omonimii diferite de la o categorie de verbe la alta.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

conjuncțională *să*, devenit, prin rolul său diferențiator, marcă a acestui mod.

Desinența *-ă* de la indicativul prezent (*(el) desenează*) și de la perfectul simplu (*(el) desen***ă**), persoana a III-a singular, este omonimă cu cea de la indicativul prezent, persoana a III-a plural (*(ei) desenează*) și cu cea de la imperativ, persoana a II-a singular, forma afirmativă (*explic***ă** *(tu)!*). O situație similară, care însă nu privește și formele de perfect simplu, cunosc verbele de tipul *a cobor***î**. Mijloacele care dezomonimizează această identitate pot fi atât distribuția contextuală, cât și intonația distinctă (exclamativă, în cazul imperativului).

Desinența de persoana I plural a indicativului prezent *-m* și cea de persoana a II-a plural *-ți* a aceluiași mod și timp sunt comune tuturor verbelor, ca și toate desinențele de imperfect: *-m*, *-i* [ĭ], *-ϕ*, *-m*, *-ți* [*ț* + *i* final asilabic], *-ă*[1]. Sufixul invariabil și desinența *-m*, comună pentru persoana I singular și plural, determină prezența unei omonimii speciale în paradigma imperfectului: *(eu* / *noi) adresam*. Desinența *-m* de la indicativul prezent, imperfect, perfect simplu, mai-mult-ca-perfect, persoana I plural (vezi *(noi) explică***m**, *explica***m**, *explicară***m**, *explicaseră***m**), este omonimă cu cea de la indicativul imperfect și mai-mult-ca-perfect, persoana I singular: *(eu) explica***m**, *explicase***m** (la celelalte persoane ale indicativului mai-mult-ca-perfect, avem omonimie desinențială cu perfectul simplu: *-și*, *-ϕ*, *-m*, *-ți*, *-ϕ*). Un element care anulează omonimia desinenței *-m* este și sufixul flexionar *-ră-*, care apare numai în structura pluralului perfectului simplu și al mai-mult-ca-perfectului.

Desinența *-e* de la indicativul prezent, persoana a III-a singular (vezi *(el) cred***e**, *(el) prind***e**), este omonimă cu cea de la imperativ, persoana a II-a singular, forma afirmativă: *cred***e** *(tu)*!, *prind***e** *(tu)!*. De altfel, afixele din structura formelor de imperativ sunt, de regulă, omonime cu cele ale indicativului prezent: unele verbe au, la imperativul afirmativ, persoana a II-a singular, desinență omonimă cu cea a persoanei a II-a singular a indicativului prezent: *(tu) rămâ***i** / *rămâ***i** *(tu)!* sau a III-a singular: *(el) coboar***ă** / *coboar***ă** *(tu)!*.

[1] Vezi GALR I, p. 424.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

Totdeauna omonime sunt desinenţele de persoana a II-a plural a celor două paradigme: *cântaţi*, *veniţi*, *şedeţi* etc.; deosebiri apar deci numai în cazul desinenţelor de persoana a II-a singular a imperativului afirmativ, ale căror particularităţi depind şi de criterii sintactice.

Anumite morfeme, ataşate la teme diferite, au mai multe valenţe, sunt omonime: în română, *-esc* este atât sufix lexical adjectival, cât şi desinenţă verbală (*franţuz***esc**, *român***esc** vs *asurz***esc**, *umez***esc**); *-eşte* formează adverbe şi persoana a III-a singular a indicativului prezent la numeroase verbe (*prieten***eşte**, *român***eşte** vs *cit***eşte**, *prim***eşte**), unele forme putând aparţine atât verbului, cât şi adverbului (*gospodăr***eşte**, *orb***eşte**, *prost***eşte**, *şmecher***eşte**).

În anumite limbi, există morfeme funcţionale, cum ar fi ordinea cuvintelor. În propoziţia din franceză *Pierre voit Paul.*, nu s-ar putea spune *Paul voit Pierre.*, căci, în acest caz, subiectul şi obiectul nu ar mai fi aceleaşi. În latină însă, indiferent de topică, funcţiile sintactice se exprimau prin intermediul desinenţelor; în oricare dintre următoarele variante: *Petrus videt Paulum.*, *Paulum videt Petrus.*, *Paulum Petrus videt.*, *Petrus Paulum videt.* ş.a.m.d., *Petrus* este subiect, iar *Paulum* – complement direct. Aşadar, chiar admiţând fenomenul economiei de expresie într-o limbă dată, să nu uităm că adesea e vorba numai de o economie aparentă.

După cum se observă, în cadrul flexiunii se pot identifica situaţii variate de omonimie a morfemelor, având, adesea, consecinţe semnificative şi la nivel sintactic. Româna deţine un număr apreciabil de omonimii ale afixelor, implicând cazuri interesante a căror analiză atentă facilitează clasificarea părţilor de vorbire în funcţie de particularităţile de flexiune. În plus, cercetarea lor duce, evident, la îmbogăţirea inventarului de omonime morfologice în toate limbile care cunosc flexiunea.

Deşi rămâne o problemă de gramatică, omonimia morfemelor trebuie studiată în legătură cu semantica sau fonetica, reprezentând un caz tipic de interdependenţă între compartimentele limbii.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

Bibliografie

Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar general de ştiinţe. Ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1997.

Bucă, Marin, Evseev, Ivan, *Probleme de semasiologie*, Timişoara, Editura Facla, 1976.

Constantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Dicţionar de termeni lingvistici*, Bucureşti, Editura Teora, 1998.

Diaconescu, Paula, *Evoluţia noţiunii de* **morfem** *şi stadiul actual al analizei morfematice*, în *Elemente de lingvistică structurală*. Redactor responsabil I. Coteanu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967, p. 90-112.

GALR I = ***, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Guţu Romalo, Valeria, *Descriere structurală a verbului românesc (VI). Clasificarea verbelor în conjugări*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XVI (1965), nr. 3, p. 355-372.

Guţu Romalo, Valeria, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1968.

Hoarţă Lăzărescu, Luminiţa, *Sinonimia şi omonimia gramaticală în limba română*, Iaşi, Editura Cermi, 1999.

Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997.

LRC. FFM = Ciompec, Georgeta, Dominte, Constantin, Forăscu, Narcisa, Guţu Romalo, Valeria, Vasiliu, Emanuel, sub coordonarea acad. Ion Coteanu, *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, ediţie revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1985.

Şerban, Vasile, Evseev, Ivan, *Vocabularul românesc contemporan. Schiţă de sistem*, Timişoara, Editura Facla, 1978.

CONSIDERATIONS REGARDING MORPHEMIC HOMONYMY IN ROMANIAN
(*Abstract*)

Key-words: *morpheme*, *flexion*, *conjugation*, *homonymy*, *grammar*

Starting from the idea that linguists have extended the homonymy to other levels of the language, except for the lexical one, and defined it as an association of some identically pronounced complexes with different meanings, the current paper's objective is to take into consideration some of the problems regarding morphemic homonymy in Romanian. We will have in view the fact that the phenomena appears in all the languages that have flexion.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)

Thus, even if the homonymy of the affixes doesn't always involve identical forms, some forms that occur during flexion present a morphemic structure which is identical in expressing some values of the same grammatical category. We will focus on these aspects in the nominal flexion (characterised by the presence of a big number of identical endings, common to more genders or categories or which occur in the organisation of the same grammatical categories, neutralising oppositions). We will also focus on the verbal flexion, a case in which the identical endings characterise either the same mood and tense, or distinct moods and tenses). In such cases, homonymy is solved in a paradigmatic plan or through the distributions in a syntagmatic plan.

BDD-A23929 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:38:24 UTC)